

JURI NUMMELIN

LISÄÄ KOVAA KYTYIÄ JA KAUNOKAISIA

KIRJOITUKSIA
LAJITYYPPIKIRJALLISUUDESTA

KUSTANTAMO
HELMIVÖ

Lisää kovaa kyytiä ja kaunokaisia

Juri Nummelin

Lisää kovaa kyytiä ja kaunokaisia

Kirjoituksia lajityyppikirjallisuudesta

Kustantamo Helmivyö
Turku 2020

Juri Nummelin: Lisää kovaa kyytiä ja kaunokaisia

ISBN 978-952-7211-54-0

Painopaikka: BoD, Norderstedt, Saksa

Sisällysluettelo

Osa 1: Lajityyppikirjallisuudesta yleisesti 9

Miestenkirjallisuuden vuosikymmeniä **11** (esitelmä kirjastonhoitajille 2018)
Historiallisen romaanin lyhyt historia **25** (teoksessa Historiallisen romaanin taitajia 1-2)
Kolme tai neljä tapaa lähestyä Raamattuun perustuvaa kirjallisuutta **32** (teoksessa Belsa-
zarin pidot)
Seikkailurunoista sananen **39** (teoksessa Titaanien laulu)
Aussipulpin läpikatsaus **42** (Pulp-lehdessä)

Osa 2: Rikoksen mailla 47

Mitä noir on ja mitä se ei ole **49** (Helsingin Sanomissa)
Misanthropia ja dekkarit **51** (teoksessa Misanthropian historia)
Brian Garfield **61** (teoksessa Amerikkalaisia jännityskirjailijoita)
Satojen novellien Robert Silverberg **67** (teoksessa Tapaamme tuonelassa)
Charles Beckman **70** (teoksessa Tanssiva kuolema; Luokkakokous)
Verne Chute **72** (julkaisematon)
Robert Coates **73** (Pulp-lehdessä)
James Reasoner **74** (teoksessa Paholaiset siivet)
Jason Starr **76** (julkaisematon, kirjoitettu KirjaIN-lehteen)
Sidney Sheldon **78** (teoksessa Amerikkalaisia jännityskirjailijoita)
Alistair MacLean **83** (teoksessa Eurooppalaisia jännityskirjailijoita)
John Gardner **88** (teoksessa Eurooppalaisia jännityskirjailijoita)
Mustan dekkarin klassikko **92** (Turun Sanomissa)
Michael Collins: Pelon vangit **94** (Ruumiin kulttuurissa)
Martin Cruz Smithin Nick Carter **96** (Pulp-lehdessä)
Päätön murha Kalifornian auringon alla **99** (Turun Sanomissa)
Palkkatappaja maailmaa paossa **100** (Turun Sanomissa)
James Ellroy Suomessa **101** (Turun Sanomissa)
100 Crime Writers: W. T. Ballard, Gil Brewer, Day Keene, Margaret Millar **104** (teoksessa
100 Crime Writers)

Osa 3: Kauhua, fantasiaa ja sci-fiä 117

Suunnaton kypärä putoaa taivaalta **119** (Turun Sanomissa)
William Beckford **121** (teoksessa Ulkomaisia kauhukirjailijoita)
Adelbert von Chamisso **125** (teoksessa Ulkomaisia kauhukirjailijoita)
Vampyyri on coolin esikuva **127** (Helsingin Sanomissa)
Edelläkävijän ongelmat **128** (Ruumiin kulttuurissa)
Puhdasta valkoisuutta Etelänavalla **130** (Kulttuurivihkoissa)
Edgar Allan Poe ja sarjamurhaajan tapaus **133** (Turun Sanomissa)
William Morrisin ekologinen sosialismi **135** (Turun Sanomissa)
Lafcadio Hearn **137** (teoksessa Ulkomaisia kauhukirjailijoita)
Keltaisen kuninkaan mytologia **140** (Parnassossa)
Edgar Rice Burroughs **143** (teoksessa Ulkomaisia tieteiskirjailijoita)
Erlaisia fantasiaklassikoita **149** (Turun Sanomissa)
Kirjallisuuden modernisti Lovecraft **151** (Rosebud-kirjakaupan lehdessä)
Robert E. Howardin kauhutarinoita **153** (Pulp-lehdessä)
Clark Ashton Smith **155** (teoksessa Ulkomaisia kauhukirjailijoita)
August Derleth **158** (teoksessa Ulkomaisia kauhukirjailijoita)
Jack Vance **161** (teoksessa Ulkomaisia tieteiskirjailijoita)
Dystopiaklassikon uusi tuleminen **165** (Turun Sanomissa)
Theodore Sturgeon **167** (teoksessa Ulkomaisia tieteiskirjailijoita)
Fredric Brown **172** (teoksessa Ulkomaisia tieteiskirjailijoita)

Robert Sheckley **175** (teoksessa **Ulkomaisia kauhukirjailijoita**)
 Jorge Luis Borgesin poikkeuksellinen hakuteos **179** (Kulttuurivihkoissa)
 Peter S. Beagle **181** (teoksessa **Ulkomaisia fantasiakirjailijoita**)
 Adolf Hitlerin menestysteos **184** (Turun Sanomissa)
 Ecce homo **186** (Kiiltomadossa)
 Zeppeliineillä vallankumousta vastaan **188** (Helsingin Sanomissa)
 Thomas Tryon **190** (teoksessa **Ulkomaisia kauhukirjailijoita**)
 Guy N. Smith **192** (teoksessa **Ulkomaisia kauhukirjailijoita**)
 Nancy A. Collins **195** (teoksessa **Ulkomaisia kauhukirjailijoita**)
 Peter Ackroyd **198** (teoksessa **Ulkomaisia kauhukirjailijoita**)
 Scifin todellinen kultakausi **201** (Pulp-lehdessä)
 Kioskipokkareita helvetistä **205** (Ruumiin kulttuurissa)
 Rentoutu äläkä mieli **208** (Kiiltomadossa)

Osa 4: Sarjakuvia ympäri maailmaa 211

Film noir, sarjakuva ja Carl Barks **213** (Ankkalinnan pamauksessa)
 Vaimoni inhoaa Aku Ankkaa, mutta pitää Carl Barksista **224** (Necrocomicon-lehdessä)
 Hammettista Neil Gaimaniin **227** (Ruumiin kulttuurissa)
 Suuria kuvaklassikoita **230** (Pulp-lehdessä)
 Suurten kuvaklassikoiden käsikirjoittaja Otto Binder **233** (Pulp-lehdessä)
 Floyd Gottfredsonin levottomat lätkkärit **235** (Ruudinsavussa)
 Alex Raymond **237** (teoksessa **Ulkomaisia sarjakuvantekijöitä**)
 Stan Drake **242** (teoksessa **Ulkomaisia sarjakuvantekijöitä**)
 Käyttösarjakuvaa Robin Hoodista Ukkostuuleen **244** (Pulp-lehdessä)
 Valon prikaati **247** (Sarjainfossa)
 Suuri Amerikkalainen Romaani? **248** (Sarjainfossa)
 Tiukkaa ja nihilististä **249** (Sarjainfossa)
 René Goscinny **250** (teoksessa **Ulkomaisia sarjakuvantekijöitä**)
 Muñoz-Sampayo **255** (teoksessa **Ulkomaisia sarjakuvantekijöitä**)
 Ei mitään väsynyttä ankkaailua **258** (Sarjainfossa)

Osa 5: Valitut törkykirjoitukset 261 (kaikki julkaistu Kaltiossa)

Pulp on hyvää puuta **262**
 Meidän tulisi rakastaa epämiellyttäviä henkilöitä **263**
 Ellroy ja historianfilosofia **265**
 Blood Meridian Unchained **267**
 Intiaanien eksotiikka **270**
 Kioskilehtien uskontotörkyä **271**
 Satanistit kirjallisuudessa ja elokuvassa **272**
 Brittiläisen kioskidekkarin ainoa aito legenda **274**
 Pulpografia Suecica **276**
 Pulp-historian kaanoneista **278**
 Suomalainen kultisarjan dekkari **280**
 Raamattu kirjallisuudessamme **282**
 Kun zombit ottavat vallan Teiskossa **285**

Osa 6: Sekalaista 289

Peggy Gaddis **290** (julkaistu Pulpissa, kirjoitusta täydennetty)
 Leonard Clinen erikoiset kirjat **294** (esipuhe teokseen Jumalan pää, julkaistu lyhennettynä)
 Sinisen laguunin kirjoittaja **299** (Seikkailukertomuksissa)
 Stanley Weyman **301** (Seikkailukertomuksissa)
 Kääntökirjojen lyhyt historia Suomessa **303** (Bibliophiloksessa)

Osa 7: Listoja 306 (eri teoksissa ja muissa yhteyksissä)

Lukijalle

Lisää kovaa kyytiä ja kaunokaisia on jatkoa vuonna 2016 ilmestyneelle kirjalle, jonka nimi oli luonnollisesti *Kovaa kyytiä ja kaunokaisia*. Olin koonnut siihen johdantoesiteitä ja muita populaarikirjallisuutta käsitteleviä artikkeleita, joita oli julkaistu eri teoksissa. Osa oli julkaistu lehdissä, kuten Ruudinsavussa ja Ruumiin kulttuurissa. Tätä aiemmin oli ilmestynyt vastaava suomalaisesta viihdekirjallisuudesta, *Sotaa, sutinaa, seikkailuja* (2014), jolle tein myös jatko-osan *Lisää sotaa, sutinaa ja seikkailuja* (2019).

Kovaa kyytiä ja kaunokaisia sai aikoinaan nimensä Buster Keatonin elokuvan *Sherlock Jr.* (1924) suomenkielisestä nimestä, osittain siitä syystä, että *Sotaa, sutinaa, seikkailuja* -kirjan alkuperäisen nimin piti olla ”Ruutia, räminää, rakkautta”, joka niin ikään on Keatonin elokuva, mutta sen nimen kirja oli melko vastikään julkaistu, joten päätimme kustantajan antaa kirjalle toisen nimen.

Kovaa kyytiä ja kaunokaisia -kirjasta jäi kuitenkin sen verran tekstejä yli, että päätin koota vielä toisen mokoman; lisäksi uusia tekstejä syntyi koko ajan. Uudessa kirjassa on vähemmän laajoja, kokoavia tekstejä ja se on ehkä muutenkin silppuisempi, mutta toivottavasti tämä ei lukijaa haittaa. Alun perin tämän piti olla vielä sekavampi, kevyempi ja jopa eferemaalisempi (kutsuin hanketta aluksi nimellä ”pikkukirja pulpista”), mutta lopulta kirjasta tuli kuitenkin vakavampi ja toivottavasti myös käyttökelpoisempi. Tämän lukemalla tietää ehkä enemmän lajityyppikirjallisuudesta ja sen historiasta kuin aiemmin.

Johdattavien artikkeleiden lisäksi on laaja, osittain englanninkielinen dekkariosio sekä osio kauhu- ja fantasiakirjallisuudesta. Kirjassa piti olla alun perin laaja lännellä, mutta päätin kuitenkin, että tähän tulossa olleista teksteistä ja muutamista uusista artikkeleista, joita olen lännenkirjallisuudesta tekemässä, tulee myöhemmin oma erillinen kirjansa. Lännellä on myös useita artikkeleita aiemmassa *Kovaa kyytiä ja kaunokaisia* -kirjassa. Käsillä olevassa kirjassa piti lisäksi olla tekstejä, jotka liittyvät toimittamaani Arktisen Banaanin dekkarisarjaan, mutta päätin julkaista ne kuitenkin omana erillisenä ja pienipainoksisena asiantuntijalaitoksena.

Mukana ovat kuitenkin Kaltioon kirjoittamani Törky on ihanaa -kolumnit, jotka ovat aiemmin olleet saatavilla sähkökirjana. Kirjan lopussa on kooste erilaisista listoista, joita olen eri yhteyksissä julkaissut.

Uutta on panostus sarjakuvaan, jota ei aiemmassa kirjassa käsitelty lainkaan – kysehän on myös eri taiteenlajista, jolla on omat sääntönsä. Tähän olen koonnut kaksi laajaa Carl Barksia käsittelevää essetä sekä joukon arvosteluja ja tekijäesittelyjä, joita olen eri julkaisuihin tehnyt. Erikseen omassa osiossaan on myös muutama sekalainen pikkujuttu, jotka eivät liity mihinkään muuhun teoksessa käsiteltyyn genreen.

Lopussa on myös laaja lähdeluettelo, jonka julkaisin aluksi blogissani, kun tajusin, että sellainen olisi pitänyt olla myös aiemmassa *Kovaa kyytiä ja kaunokaisia* -teoksessa.

Kiitos ainakin Tapani Baggelle ja Ville Hänniselle avusta kirjanteossa. Kiitos myös niille, jotka ovat näitä tekstejä ottaneet mukaan toimittamiinsa ja/tai julkaisemiinsa kirjoihin ja lehtiin.

Vaimoni kysyi jossain vaiheessa, paljonko vanhoja juttujani oikein on olemassa, mutta tämän jälkeen vastaavaa teosta tuskin enää ilmestyy, ellei vuonna 2021 tai 2022 ilmestyvää lännkärikirjaa sellaiseksi laske. Siihen asti: lukuiloa!

Turussa 8.5.2020

Juri Nummelin

OSA 1

LAJITYYPPIKIRJALLISUUDESTA YLEISESTI

Tässä osiossa on muutamia tekstejä, joissa yritetään saada järjestystä lajityyppikirjallisuuden usein sekavaan ja toisteiseenkin historiaan. Ensimmäinen kirjoitus on kirjoitettu miestenkirjallisuuden esittelyksi kirjastonhoitajien koulutustapahtumaan vuonna 2018, historiallista romaania käsittelevä artikkeli sisältää johdannot teoksiin *Historiallisen romaanin taitajia 1–2*, jotka ilmestyivät BTJ:n julkaisemina 2009 ja 2011. Kirjoitin teokset yhteistyössä Jukka Halmeen ja Sari Polvisen kanssa, mutta esipuhe on omaa käsialaani. Lisäksi kirjoissa olivat kirjallisuudentutkija Mari Hatavaran laajemmat ja teoreettisemmat johdannot.

Raamattu-fiktiota käsittelevä osio on esseistisempi ja vapaampi assosiaatioissaan. Teksti ilmestyi toimittamani novellantologian *Belsazarin pintojen* johdantoeseenä. “Seikkailurunoista sananen” on johdantoteksti *Titaanien laulu* -nimiseen runoantologiaan (2014), johon olin koonnut generurunoja suomalaisen runouden historiasta. “Aussipulpin läpikatsaus” on melko laaja arvio Toni Johnson-Woodsin kirjasta *Pulp*; samaa aihetta käsittelee myös Kovaa kyytiä ja kaunokaisia -kirjassa oleva teksti “Aussipulpin lyhyt historia”. Toivottavasti lukija sietää päällekkäisyydet.

Miestenkirjallisuuden vuosikymmeniä

Kirjailijat, kustantajat ja mainostavat eivät voi loputtomiin hallita sitä, kuka lukee mitäkin kirjoja, puhumattakaan siitä, että on tutkijoita, jotka lukevat olemassa olevia kirjoja vastakarvaan, mutta kaikesta huolimatta meillä on ollut viimeiset kaksisataa vuotta tilanne, jossa mies- ja naisluki-
jat ovat eriytyneet. Kummallekin on tehty omat kirjansa. Miestenkirjallisuuteen kuuluvat sellaiset lajityypit kuin seikkailukirjallisuus, sotakirjallisuus, rikoskirjallisuus, kauhukirjallisuus, eräkirjallisuus ja pornografia. Totta kai näissä, varsinkin rikoskirjoissa, on ollut myös vahvoja naisten blokkeja, jopa niin että lajityyppi on saattanut leimautua naistenkirjojen ja -lukijoiden hallitsemaksi, mutta samalla niissä on kuitenkin ollut vahva miesedustus.

Tietysti meillä on aina ollut niin sanottua korkeakirjallisuutta, jonka pitäisi olla kenelle tahansa suunnattua, ei pelkästään miehille eikä pelkästään naisille, mutta kirjallisuuden kaanon on kuitenkin ollut vahvasti miehinen. Esimerkiksi amerikkalaisesta toisen maailmansodan jälkeisestä korkeakirjallisuudesta saatetaan hyvinkin muistaa Philip Rothin ja Saul Bellowin kaltaisia mieskirjailijoita, mutta ei Joan Didionia tai Toni Morrisonia, puhumattakaan naispuolisista viihdekirjailijoista, vaikka monia mieskirjailijoita onkin saatettu pelastaa lajityyppighetosta. Toki historiankirjoitus tai kaanoninmuodostus ovat muuttuneet todella paljon viimeisen kymmenen vuoden aikana, ja on sallittua tehdä kirjallisuudenhistorioita, joissa nostetaan esille pelkästään naiskirjailijoita.

Lajityyppikirjallisuutta ovat kuitenkin vielä vahvemmin hallinneet miehet ja sitä on suunnattu miehille. Dekkarit ovat itse asiassa jännittävä poikkeus, koska sillä alalla naiset on hyväksytty kaanoniin: Agatha Christie, Dorothy Sayers, Patricia Highsmith, P. D. James, Ruth Rendell ja niin edelleen.

Kannattaa muuten huomata sellainen ilmiö, että samalla kun nämä lajityypit ovat tasa-arvoistuneet, kokonaan miehille suunnatut kirjat ovat kadonneet tai ainakin vähentyneet tai sitten koko lajityyppi on suurin

piirtein kadonnut. Miehillä suunnattua pornografiaa ei käytännössä enää ilmesty, eräkirjojen elintila on kaventunut lähes olemattomiin.

Seikkailuromaanit

Seikkailuromaanien historia alkaa käytännössä jo antiikista. Keskiaikana kirjoitettiin jo paljon seikkailuromaneja, ja varsinkin Miguel de Cervantesin *Don Quijote* on jo täysiverinen seikkailukirjallisuuden klassikko. 1700-luvun alussa Daniel Defoen *Robinson Crusoe* tarjosi yhden ehtymättömän aarreaitan kertoessaan autiolle saarelle joutuneesta ihmisestä. Samaa tarinaa on varioitu vuosisatojen ajan lukemattomia kertoja.

Kuitenkin vasta 1800-luvulla syntyy sellainen lajityyppi, josta käytetään nimitystä seikkailukirjallisuus. Kriitikko Don D’Amassa on määritellyt seikkailukirjallisuuden seuraavasti: ”Seikkailu on sarja tapahtumia, jotka sijoittuvat päähenkilön normaalin elämän ulkopuolelle, ja niihin liittyvät usein vaara ja fyysinen toiminta. Seikkailutarinoissa on usein tiivis tahti, ja juonen nopea kulku on vähintään yhtä merkittävä osa kirjaa kuin henkilökuvaus ja tapahtumapaikat.” (suom. Juri Nummelin)

Varsinkin niin sanottu viktoriaaninen aika on merkittävä aika seikkailufiktion historiassa. 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa kirjoitettiin sellaiset merkkiteokset kuin Robert Louis Stevensonin *Aarresaari*, H. Rider Haggardin *Kuningas Salomon kaivokset*, Bram Stokerin *Dracula*, joka on yhtä lailla seikkailukirja kuin kauhuromaanikin, Arthur Conan Doyleen Sherlock Holmes -tarinat sekä Doyleen muut romaanit, Edgar Rice Burroughsin ensimmäiset Tarzanit, H. G. Wellsin *Aikakone*, Rudyard Kiplingin *Viidakkokirjat*, Anthony Hopen *Zeldan vanki* ja niin edelleen. Aikaa sanotaan myös ”tarinankertojien ajaksi”, ja kiinnostavaa siinä on se, miten tarinat ovat kestäneet aikaa – kaikista näistähän on tehty elokuvia tai tv-sarjoja vielä 2000-luvullakin. Tarinoissa on toisin sanoen jonkinlaista ajattomuutta.

Olivatko nämä kirjat suunnattu pelkästään mieslukijoille? Ainakin myöhemmin niistä on tullut poikakirjoja ja niitä on suositeltu pojille sen perusteella, että niissä kuvatut seikkailut korostavat poikien reippautta ja rehtiyyttä. Klassikkomaine on kuitenkin saattanut hyvin tarkoittaa sitä, että

kirjoja on sivulauseessa suositeltu myös tytöille. Tämä vaatisi tarkempaa tutkimusta.

1900-luvun alkuvuosikymmeninä alkoi kuitenkin selvemmin näkyä se, että lajityyppejä alettiin suunnata pelkästään mieslukijoille. Yhdysvalloissa keksittiin niin sanotut pulp-lehdet, joissa julkaistiin pelkästään noveleja ja jatkokertomuksia. Osa näistä keskittyi seikkailukirjallisuuteen, kuten lehtien nimetkin antavat ymmärtää: Adventure, Amazing Stories, Oriental Stories, Thrilling Wonder Stories, Flying Aces. Tässä kohtaa seikkailukirjallisuus viimeistään otti aimo harppauksen nimenomaan miesten kirjallisuudeksi: jutuissa kyyniset, mutta rohkeat miehet seikkailivat ympäri maailmaa, löysivät kadonneita sivilisaatioita, taistelivat julmia alkuasukkaita vastaan ja jallittivat rikollisia eksoottisissa ympäristöissä. He saattoivat itsekin olla moraalityliltään häilyviä ja osallistua vaikka salakuljetukseen. Samaan aikaan myös sarjakuvissa nähtiin vastaavia tarinoita.

Tarzanin ja Marsissa seikkailevan John Carterin luojan Edgar Rice Burroughsin lisäksi merkittävä ajan seikkailukirjailija oli Johnston McCulley, joka kehitti naamioidun sankarin Zorron. Zorro tunnetaan Suomessa kuitenkin parhaiten poikakirjojen ja -elokuvien sankarina, mutta alkuperäinen Zorro oli nimenomaan aikuislukijoille tarkoitettu. Toisaalta ainakin ensimmäisessä Zorro-romaanissa oli myös romanssi, joten McCulley on ajatellut myös naislukijoita.

Toisen maailmansodan jälkeen syntyi toinen seikkailukirjallisuuden alalaji, joka oikeastaan jatkoi vanhempien pulp-lehtien linjoilla, nyt juttujen vain väitettiin olevan totta. Tässäkin kohtaa tarinat ilmestyivät lehdissä. Uutta lajityyppejä on kutsuttu hiukan vähättelevästi men's adventureksi, toisin sanoen miesten seikkailuiksi. Jutuissa oli käytännössä pääosassa aina mies, joka kertoi lehden toimittajalle oudon ja kiihdyttävän tarinansa. Se saattoi kertoa vaikka siitä, miten hän selvisi elossa jouduttuaan Filippiinien viidakoissa elävän nymfomaaninaisten heimon kynsiin tai miten hän tuhosi Argentiinassa entisten natsien pitämän ilotalon, jossa naisia pidettiin seksiorjina, tai miten lumimies kävi hänen kimppuunsa, kun hän kiipeili Himalajalla, tai kuinka jättiläisrausku yritti saalistaa häntä, kun hänen veneensä kaatui jossain Tyynellä merellä. Lopulta näissä lehdissä taisteltiin Kuuban kommunisteja tai Vietnamin Vietcongia tai

satanismia ja seksirituaaleja harjoittavia prätäkäjengejä vastaan. Pääosassa olivat kidutukset, mutta myös miehinen velvollisuus hoitaa homma kotiin.

Suomeen tämä kirjallinen kulttuuri ei koskaan kunnolla päätynyt, mutta ilmestyivät täälläkin Nyrkki, Nyrkkiposti ja Jermu, joissa julkaistiin paljon amerikkalaisten lehtien hurjia juttuja. Olen joskus osittain leikilläni väittänyt, että näiden lehtien narratiivinen pseudojournalismi, jossa on pääosassa minäkertojan hurja kokemus, on vaikuttanut paljon enemmän nykyiseen journalismiin kuin saman ajan muu journalismi.

Men's adventure -termiä on käytetty myös kuvaamaan erikoista lähinnä kioskikirjallisuuteen kuuluvaa lajityyppiä. Siinä kuvataan yleensä yksinäisen kostajan toimia, kun hän lähtee yksityiseen sotaan mafiaa tai muuta rikollisjärjestöä vastaan. Lähes pelkästään yksittäisten väkivallanteosten kuvauksista koostuvat kirjat saivat alkunsa amerikkalaisen Don Pendletonin Mack Bolan -kirjoista, joita on paljon julkaistu myös suomeksi. Varsinkin Yhdysvalloissa näiden kirjojen ympärillä oli valtava kustannusteollisuus 1970-luvulta 1980-luvun puoliväliin, jolloin se hiipui pois, osataan vhs-nauhuriin ja videoelokuvien lisääntyneestä tarjonnasta.

Nämä men's adventure -lajityypin kirjat olivat niin miehisiä, että eräässä asiaan vihkiytyneiden miesten Facebook-ryhmässä yksi jäsen ehdotti, että lajityypin suosion lasku johtuu siitä, että miehissä on nykyään vähemmän testosteronia kuin aiemmin.

Tällaisten kirjojen rinnalla eli toki vakavampikin miesten seikkailukirjallisuus, kuten todistavat Alistair MacLeanin usein merelle ja sotaan sijoittuvat jännärit.

Seikkailukirjallisuus on täysin omana lajityypinään vähän kadonnut, ja sen piirteitä on sekoittunut muihin lajityyppeihin, kuten fantasiaan ja sciifiin, trilleristä puhumattakaan. Yksi selvästi mieslukijoille suunnattu nykyinen lajityyppi on niin sanottu militäärinen sci-fi tai sotilassci-fi, jossa kuvataan armeijan toimintaa tulevaisuuden ulkoavaruudessa. Lajityypin alkumuoto on Robert Heinleinin *Starship Troopers* (1959), jota ei ole koskaan suomennettu, mutta josta tehty satiirinen elokuva on hyvinkin miustettava. Samalla kannattaa huomata, että militäärinen sci-fi vetoaa usein nimenomaan oikeistolaisiin lukijoihin, vaikka Suomessa sci-fi on perinteisesti ollut liberaalien humanistien suosima lajityyppi.

Sotaromaanit

Sotaromaaneihin pätee sama kuin seikkailukirjallisuuteen – sotaa kuvavia tarinoita on “aina” tehty, kuten vaikkapa Homeroksen *Ilias*, mutta omana lajityyppinään sotakirjallisuus syntyi vasta 1900-luvun aikana. Aiemman vuosisadan esimerkkejä olivat esimerkiksi Tolstoin *Sota ja rauha*, joka kuvaa Napoleonin sotia, sekä Stephen Cranen *Punainen kunniamerkki*, joka kuvaa Yhdysvaltain sisällissotaa.

Vaadittiin ehkä ensimmäinen maailmansota, että sotakirjallisuus alkoi kiinnostaa riittävän monia lukijoita. 1920-luvulla saatiin jo lukuisia sotaa kuvaavia kirjoja, kuten Erich Maria Remarquen *Länsirintamalta ei mitään uutta* tai Ernest Hemingwayn *Jäähyväiset aseille*. Lisäksi sota näkyi monissa kirjoissa, jotka eivät sinänsä sijoitu sotaan, kuten Virginia Woolfin *Mrs. Dalloway*. Ensimmäinen maailmansota on kiinnostanut kirjailijoita myöhemminkin, mutta etäisyys sotaan on merkinnyt sitä, että kirjoille lankeaa melkein kuin automaattisesti nostalginen taiteen tunnusmerkki. Ensimmäiseen maailmansotaan harvoin sijoitetaan vauhdikkaita toimintatarinoita.

Toinen maailmansota kuitenkin vasta räjäytti potin. Norman Mailerin *Alastomat ja kuolleet* ja James Jonesin *Ohut punainen viiva* loivat mallin, jossa rivimiesten kokemukset rintamalla nousivat sotakirjojen merkittävimmäksi ominaisuudeksi. Lisäksi ne antoivat mallia 1950- ja 1960-luvun monille bestseller-kirjoille, jotka olivat usein todella pitkiä. Kirjojen pituus on tässä kohtaa hyvinkin saattanut olla merkki, että ne on tarkoitettu perheenpäälle, joilla oli yleensä kodintöistä huolehtivista vaimoista poiketen aikaa lukemiseen. Nykyäänhän pitkän kirjan lukeminen konnotoi ajankäytön luskusta: vain sellainen lukee pitkiä kirjoja, jolla on siihen aikaa ja varaa.

Suomessa Väinö Linna otti esimerkkiä Norman Mailerilta ja kirjoitti *Tuntemattoman sotilaan*, jossa ei naishenkilöitä juuri ole. Päähenkilöt ovat kapinallisia jermuja, joista on tullut jonkinlainen suomalainen miehen omakuva: mies, joka tekee osansa, mutta ei ota vastaan mitä tahansa kuitia ylemmiltään. (Tämä kertoo tietysti siitä, että kirjan vastaanotto on ristiriitaista ja siitä otetaan vain ne elementit, jotka tukevat omaa näkemystä. Linnan mieskuva on huomattavasti monisylisempi.) Samalla sotakirjallisuuden ihanteeksi on tullut kovaksikeitetty, lyhytsanainen ja selitte-

lemätön, behavioristinen tyyli, joka näkyy niin korkeakirjallisemmissa teoksissa, kuten Paavo Rintalan *Sissiluutnantissa*, kuin viihteellisemmissäkin teoksissa, kuten Reino Lehväslaihon teoksissa.

Näistä ominaisuuksista huolimatta naislukijoiden oletetaan kiinnostuvan *Tuntemattomasta*, ja samalla naisten kirjoittamia sotakirjoja, kuten Irja Virtasen *Kenttäbarmaita naisia*, ei nosteta esille samalla tavalla.

Linna oli kuitenkin vielä vakava korkeakirjallinen kirjailija, mutta häneltä taas ottivat mallia lukemattomat suomalaiset sotakirjailijat, joiden teoksissa ei naisia nähty ja joiden kirjoissa ollaan lähes koko ajan rintamalla taistelun tiimellyksessä. Vaikka sota koski koko kansakuntaa, sotakirjallisuus on Suomessa koskenut lähestulkoon pelkästään miehiä – naislukijoita yleensä kiinnostavat asiat, kuten sodan psykologia, eivät kirjoissa näy. 2000-luvulla tilanne on muuttunut, ja sodasta kirjoittavat naiset on otettu vakavasti ja kirjoista on tullut menestyksiä, kuten Katja Ketun *Kättilöstä*.

Samalla perinteisen miehille suunnatun kovaksikeitetyn sotakirjallisuuden tila on kaventunut, mutta sitä julkaistaan silti paljon edelleen, kuten Esa Sirenin teoksia.

Rikosromaanit ja trillerit

Kuten aiemmin jo sanoin, rikosromaanin on siitä jännä lajityyppi, että sen kaanoniin on pitkään hyväksytty naiskirjailijoita. Monelle nimenomaan naiskirjailijoiden dekkarit ovat niitä oikeita, varsinkin jos niissä ei ole paljon verisiä murhia. Toisaalta monia nykyisiä naiskirjailijoita myös syytetään väkivallasta ja sadismista, esimerkiksi Patricia Cornwellia ja Karin Slaughteria. Ehkä tällaiset kirjat ovat osoitus siitä, että naisetkin tarvitsevat jonkinlaisen varoventtiilin, jonka kautta voi käsitellä ahdistusta ja pelkoja aiheuttavia asioita – jos siis uskoo sellaiseen teoriaan, että väkivaltaviihde auttaa käsittelemään omia synkkiä ajatuksistaan. Jokuhan voi olla sitä mieltä, että niiden avoin kuvaaminen vain lisää pelkoja tai jopa innostaa jotakuta kokeilemaan väkivallantekoa oikeassa elämässä.

Naiskirjailijoiden rikosromaanin on 1920- ja 1930-lukujen ilmiö. Sekä Agatha Christie että Dorothy Sayers debytoivat romaanikirjailijoina tuol-

LISÄÄ KOVAA KYYTIÄ JA KAUNOKAISIA

Mitä noir on, misantropia dekkareissa, Raamattuun perustuvan kirjallisuuden vaihtoehdot, australialainen kioskikirjallisuus, James Ellroy'n pieleen mennyt haastattelu, Edgar Allan Poen monet puolet, sekopäisten kauhupokkarien kultakausi, Carl Barksin noir-sarjakuvat - tässä vain muutamia aiheita, joita Juri Nummelinin uusi teos *Lisää kovaa kyytiä ja kaunokaisia* käsittelee.

Kirja on jatkoa teokselle *Kovaa kyytiä ja kaunokaisia*, joka ilmestyi vuonna 2016. Uusi teos jatkaa aiemman kirjan linjaa ja sisältää lähes sata kirjoitusta lajityyppikirjallisuudesta. Teos sisältää laajat osiot dekkari- ja kauhuaiheisia kirjoituksia, ja varsinkin jälkimmäinen osio muodostaa kauhukirjallisuuden lyhyen historian. Mukana on myös sarjakuva-aiheisia esseitä ja artikkeleita sekä erilaisten listojen osio.

ISBN 978-952-7211-54-0

9 789527 211540